

บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง พุทธศาสนากับสังคมไทย
เขียนโดย พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต)
Book Review: Buddhism and Thai Society
by Phra Thepwethi (Prayut Payutto)

พีรพัฒน์ เนตรน้อย

Peerapat Netnoi

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

E-Mail: pattaratida.moo@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 7 ตุลาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 28 มิถุนายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทวิจารณ์หนังสือนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สาระสำคัญ ประเมินคุณค่าทางวิชาการและสังคม ตลอดจนวิพากษ์จุดเด่นและข้อจำกัดของหนังสือ *พุทธศาสนากับสังคมไทย* ของพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) โดยใช้การวิเคราะห์เอกสารและการตีความเชิงวิชาการเป็นกรอบการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า หนังสืออธิบายบทบาทของพระพุทธศาสนาในฐานะระบบความคิดที่สามารถนำหลักธรรมสำคัญ ได้แก่ อริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ กรรม และปฏิจกสมุปบาท มาประยุกต์ใช้ในการอธิบายและวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล พร้อมทั้งสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับมิติด้านวัฒนธรรม จริยธรรม และการพัฒนาสังคมร่วมสมัย

นอกจากนี้ หนังสือยังมีจุดเด่นด้านการนำเสนอเนื้อหาที่เข้าใจง่าย เชื่อมโยงหลักธรรมกับการดำเนินชีวิต และเปิดโอกาสให้ผู้อ่านคิดวิเคราะห์และต่อยอดองค์ความรู้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดในด้านการจัดระบบเนื้อหาและการยกกรณีศึกษาร่วมสมัย ซึ่งหากเพิ่มเติมในส่วนดังกล่าวจะช่วยเพิ่มความสมบูรณ์ทางวิชาการมากยิ่งขึ้น โดยภาพรวม หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าในฐานะแหล่งอ้างอิงด้านพุทธปรัชญาประยุกต์ และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษามหาวิทยาลัยของพระพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมไทย ทั้งในด้านการเรียนการสอน การวิจัย และการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาสังคมอย่างสร้างสรรค์

คำสำคัญ: บทวิจารณ์หนังสือ, พุทธศาสนากับสังคมไทย, พุทธปรัชญาประยุกต์

ABSTRACT

This book review aims to analyze the main contents, evaluate the academic and social contributions, and critically examine the strengths and limitations of *Buddhism and*

Thai Society by Phra Thepwethi (Prayut Payutto). Employing documentary analysis and philosophical interpretation, the study finds that the book presents Buddhism as a rational system of thought capable of explaining and addressing contemporary social issues through fundamental Buddhist doctrines, including the Four Noble Truths, the Three Characteristics of Existence, Karma, and Dependent Origination. These teachings are systematically related to the cultural, ethical, and social dimensions of Thai society, demonstrating the relevance of Buddhism to contemporary social development.

The review further indicates that the book's major strengths lie in its accessible language, its effective integration of Buddhist principles with everyday life, and its encouragement of critical reflection among readers. Nevertheless, the book would benefit from a more systematic organization and the inclusion of additional contemporary case studies to strengthen its academic value. Overall, the book represents a significant contribution to Applied Buddhist Philosophy and serves as a valuable reference for scholars, students, and general readers interested in understanding the role of Buddhism in Thai society and its application to contemporary social development.

Keywords: Book Review, Buddhism and Thai Society, Applied Buddhist Philosophy

1. บทนำ (Introduction)

หนังสือ “พุทธศาสนากับสังคมไทย” เป็นงานเขียนที่รวบรวมแนวคิดและบทวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทของพระพุทธศาสนาในบริบทสังคมไทยที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเนื้อหาส่วนใหญ่มีที่มาจากงานเขียนและแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ซึ่งเป็นนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาที่มีบทบาทสำคัญในการอธิบายพุทธธรรมในบริบทสังคมร่วมสมัย

บทความวิจารณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์เนื้อหาและแนวคิดสำคัญของหนังสือ (2) ประเมินคุณค่าเชิงวิชาการและเชิงสังคม และ (3) วิพากษ์จุดเด่นและข้อจำกัดของหนังสือ เพื่อให้เห็นถึงศักยภาพของพุทธศาสนาในการอธิบายและแก้ไขปัญหาสังคมไทย

2. สารสำคัญของหนังสือ (Content Overview)

หนังสือเล่มนี้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย โดยเน้นให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้เป็นเพียงระบบความเชื่อหรือพิธีกรรมเท่านั้น แต่เป็น “ระบบความคิด” และ “เครื่องมือทางปัญญา” ที่สามารถนำมาใช้วิเคราะห์และแก้ไขปัญหาสังคมได้อย่างมีเหตุผล

เนื้อหาครอบคลุมหลักธรรมสำคัญ เช่น อริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ หลักกรรม และปฏิจกสมุปบาท โดยผู้เขียนได้นำหลักธรรมเหล่านี้มาอธิบายให้สัมพันธ์กับบริบทสังคมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้าน

วัฒนธรรม ค่านิยม และพฤติกรรมของผู้คน นอกจากนี้ ยังมีการตั้งคำถามถึงบทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันว่าจะสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างไร

3. การวิเคราะห์เชิงวิชาการ (Critical Analysis)

ในเชิงวิชาการ หนังสือเล่มนี้มีลักษณะเป็น “พุทธปรัชญาประยุกต์” (Applied Buddhist Philosophy) ซึ่งมุ่งเน้นการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการอธิบายและแก้ไขปัญหาสังคมจริง จุดเด่นสำคัญคือการนำเสนอพระพุทธศาสนาในฐานะระบบเหตุผล (rational system) ที่สามารถอธิบายโลกและชีวิตได้โดยไม่จำกัดอยู่เพียงความเชื่อ

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับกระแสการตีความพุทธศาสนาในยุคใหม่ที่มุ่งเน้น “พุทธศาสนาเพื่อสังคม” (Engaged Buddhism) ซึ่งมองว่าศาสนาควรมีบทบาทในการพัฒนาสังคม ไม่ใช่เพียงการมุ่งเน้นความหลุดพ้นส่วนบุคคล

อย่างไรก็ตาม หนังสือยังมีลักษณะเป็นการรวบรวมบทความจากหลายแหล่ง ทำให้โครงสร้างเนื้อหาบางช่วงขาดความต่อเนื่อง และยังไม่ถูกจัดระบบในเชิงทฤษฎีอย่างชัดเจน ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดในการนำไปใช้ในเชิงวิชาการระดับสูง

4. จุดเด่นของหนังสือ (Strengths)

ประการแรก หนังสือสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตจริงและสังคมร่วมสมัยได้อย่างชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่าพระพุทธศาสนามีบทบาทในชีวิตประจำวันอย่างไร

ประการที่สอง การใช้ภาษาที่เรียบง่าย ชัดเจน และไม่ซับซ้อน ทำให้ผู้อ่านทั่วไปสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ง่าย

ประการที่สาม หนังสือมีลักษณะเปิดพื้นที่ให้ผู้อ่านตั้งคำถามและคิดวิเคราะห์ต่อยอดด้วยตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของการเรียนรู้เชิงวิพากษ์

5. ข้อจำกัดของหนังสือ (Limitations)

แม้ว่าหนังสือจะมีคุณค่าในเชิงเนื้อหา แต่ยังมีข้อจำกัดบางประการ ได้แก่ การจัดลำดับเนื้อหาที่ยังไม่เป็นระบบ ทำให้บางช่วงขาดความเชื่อมโยง นอกจากนี้ การใช้ศัพท์ทางพุทธศาสนาในบางตอนอาจเป็นอุปสรรคต่อผู้อ่านทั่วไปที่ไม่มีพื้นฐาน

อีกทั้ง หนังสือยังขาดตัวอย่างเชิงรูปธรรมจากสถานการณ์สังคมร่วมสมัย ซึ่งหากมีการเพิ่มเติมกรณีศึกษา จะช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพการประยุกต์ใช้หลักธรรมได้ชัดเจนมากขึ้น

6. คุณค่าทางวิชาการและสังคม (Academic and Social Contribution)

หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าในเชิงการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย โดยช่วยให้เห็นว่าศาสนาไม่ได้แยกขาดจากสังคม แต่เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางวัฒนธรรมและจริยธรรม

ในเชิงวิชาการ หนังสือสามารถใช้เป็นฐานในการศึกษาพุทธปรัชญาประยุกต์ และเป็นแนวทางในการพัฒนากรอบคิดในการวิเคราะห์ปัญหาสังคมไทยในมิติทางศาสนา

7. บทสรุป (Conclusion)

โดยสรุป หนังสือ “พุทธศาสนากับสังคมไทย” เป็นงานเขียนที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในการอธิบายบทบาทของพระพุทธศาสนาในบริบทสังคมร่วมสมัย แม้จะมีข้อจำกัดในด้านโครงสร้างและการจัดระบบเนื้อหา แต่จุดเด่นในด้านการเชื่อมโยงธรรมะกับชีวิตจริงและสังคม ทำให้หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าในเชิงวิชาการและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง

หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะสำหรับนักศึกษา นักวิชาการ และผู้สนใจทั่วไปที่ต้องการทำความเข้าใจพระพุทธศาสนาในมิติที่ลึกซึ้งและสัมพันธ์กับสังคมไทย

บรรณานุกรม

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2532). **พุทธศาสนากับสังคมไทย**. แหล่งเผยแพร่จากเว็บไซต์วัดญาณเวศกวัน.